

Nr 259.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till arbetslöshetens bekämpande; given Stockholms slott den 22 mars 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder, anvisa *dels* — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 15,000,000 kronor, *dels ock* på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 4,000,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 mars
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anförde:

Anvisade an-
slag och
gällande be-
stämmelser.

Av 1914 års senare riksdag bemyndigades Kungl. Maj:t att såsom bidrag till understödjande av arbetslösa använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av förslagsvis 5,000,000 kronor. Kungörelse i ämnet utfärdades den 28 september 1914 (svensk författningssamling nr 237); och påbörjades redan i oktober 1914 sådan understödsverksamhet, som i kungörelsen avsågs.

Sedan verkställd utredning givit vid handen, att statens andel i de till den 1 december 1915 utbetalda understöden till arbetslösa kunde beräknas uppgå i det närmaste till 425,000 kronor, föreslog Kungl.

Maj:t 1916 års riksdag att till täckande av berörda kostnader å extra stat för år 1917 anvisa ett belopp å 425,000 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

I skrivelse den 13 april 1916, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande, har riksdagen anmält, att riksdagen dels medgivit, att med avseende å statens meddelande av understöd till arbetslösa finge tillämpas vissa ändrade bestämmelser samt att Kungl. Maj:t tills vidare finge vidtaga nödiga åtgärder för förebyggande av arbetslöshet i enlighet med av riksdagen angivna grunder, dels ock bemyndigat Kungl. Maj:t att för nu omförmälda ändamål använda och av tillgängliga medel mot framtida anmälan till ersättande förskjuta ett belopp, uppgående jämte redan för understödjande av arbetslösa under år 1916 förskjutna medel till 5,000,000 kronor.

Genom kungörelse den 19 maj 1916 (svensk författningssamling nr 139) har Kungl. Maj:t därefter, med upphävande av kungörelsen den 28 september 1914, till efterrättelse fastställt ändrade bestämmelser angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill.

Efter framställning av Kungl. Maj:t har slutligen 1917 års riksdag å extra stat för år 1918 anvisat dels till täckande av kostnader för arbetslöshetens bekämpande under tiden den 1 december 1915—30 november 1916 ett förslagsanslag, högst 918,500 kronor, dels ock för bekämpande av arbetslösheten i huvudsaklig enlighet med av Kungl. Maj:t föreslagna och av riksdagen godkända grunder ett förslagsanslag, högst 11,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis redan under år 1917 utanordna erforderligt belopp.

I anslutning till de av 1917 års riksdag antagna grunderna i avseende å användande av sistnämnda anslag fastställdes genom kungörelse den 7 december 1917 (svensk författningssamling nr 865) vissa ändringar i och tillägg till kungörelsen den 19 maj 1916 angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill.

De sålunda gällande bestämmelserna i ämnet äro av huvudsakligen följande innehåll.

Understöd må utgå allenast till välfrejdad och arbetsför svensk medborgare, som fyllt 15 år, samt till hans familj under förutsättning, att han under minst sex månader före det ansökan gjorts icke åtnjutit understöd av fattigvården; dock att hänsyn icke skall tagas till sådant understöd av fattigvården, som varit tillfälligt eller utgått i anledning av sökandens eller hans familjemedlemmars sjukdom eller tilldelats sö-

kande, som uppenbarligen efter bästa förmåga sökt försörja sig och de sina, men till följd av särskilt betungande försörjningsplikt nödgats för familjens nödtorftiga uppehälle mottaga sådant understöd. Förrän understöd kan beviljas, skall undersökas, huruvida icke lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete kan beredas den arbetslöse. Till understöd bidrager staten med högst 1 krona per dag för man och hustru tillhopa, 67 öre för ensam person, som fyllt 18 år, 40 öre för ensam person, som fyllt 15 men ej 18 år, samt 20 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn. Därest arbete på annan ort än hemorten beredes manlig familjeförsörjare mot avlöning, som är otillräcklig för att å hemorten jämväl underhålla familjen, må understöd av statsmedel efter särskild prövning utgå för familjens å hemorten kvarvarande medlemmar med tillhopa högst 50 öre för dag eller, där barn finnas och särskilt ömmande omständigheter föreligga, med tillhopa högst 75 öre för dag. För det fall att den arbetslöse beredes arbete inom ett för hans utbildning och förutsättningar främmande yrke och därvid icke från början förmår vinna rimlig utkomst, må understöd av statsmedel till honom efter särskild prövning utgå med högst 50 öre för dag och under en tid av högst 90 dagar. Samtliga dessa understöd av statsmedel utgå under förutsättning i regel, att minst samma belopp tilldelas den arbetslöse av resp. kommuns eller landstings medel. Erhåller den arbetslöse bidrag av arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, må understöd likväl till honom utgå, dock med högst så stort belopp, att detsamma jämte nämnda bidrag uppgår till $\frac{2}{3}$ av den i orten vanliga avlöningen för jämförlig arbetare. Understödet storlek bestämmes efter den arbetslöses större eller mindre behov och kan efter omständigheterna utgå i kontanta medel eller, helt eller delvis, i naturaförmåner. Understödstagare är vid risk av understödets indragande skyldig föra ett ordentligt och nyktert levnadssätt, att regelbundet anmäla sig hos den offentliga arbetsförmedlingen samt att mottaga lämpligt arbete, som anvisas honom. Understödet skall icke äga fattigvårds karaktär eller medföra fattigvårdens rättsverkningar.

Enligt till socialstyrelsen ingångna uppgifter från de lokala arbetslöshetsorganen hava för denna *understödsverksamhet* från och med den 1 december 1916 utbetalats följande månatliga belopp.

	Antal orter.	Summa kronor.
December 1916	6	1,100
Januari 1917	11	4,245
Februari »	18	10,802

		Antal orter	Summa kronor.
Mars	1917	27	36,213
April	»	25	58,439
Maj	»	24	47,195
Juni	»	20	30,620
Juli	»	15	19,680
Augusti	»	9	9,957
September	»	12	9,430
Oktober	»	8	5,511
November	»	12	11,312
December	»	15	23,277
Januari	1918	19	49,489
Februari	»	28	214,990

Kostnaderna för understödsverksamheten utgjorde sålunda under hela den här behandlade perioden 532,260 kronor. Då härav ungefär hälften belöper sig på staten, skulle dess kostnader hava uppgått till i runt tal 266,000 kronor.

För *sysselsättande av arbetslösa* — företrädesvis sten- och textilarbetare — hava anvisats följande belopp, vilka belasta det av 1917 års riksdag anvisade anslaget å 11,500,000 kronor, nämligen:

till utförande av vissa automobillinjer i Bohuslän		
m. m.	kronor	1,023,000: —
till skogsodlingsarbeten i Bohuslän	»	500,000: —
till skogsodling och därmed sammanhängande arbeten å under skogssällskapets vård stående allmäningsområden	»	86,000: —
till inköp av gatsten för statens räkning	»	1,800,000: —
till ersättande av brist, som uppstått vid arbetskolonier för arbetslösa textilarbetare från Norrköping	»	693: 55
till utbildningskurser för arbetslösa textilarbetare	»	100,000: —
till tvenne vägföretag vid Ystad	»	9,500: —
till hjälpfoderinsamling, skogsodling m. m. företrädesvis å allmäningsområden stående under skogssällskapets vård	»	2,000,000: —

Sammanlagda beloppet av de för nu angivna arbetsföretag anvisade statsmedlen utgör 5,519,193 kronor 55 öre. Om härtill lägges statens

andel i kostnaderna för understödsverksamheten för tiden december 1916—februari 1918, uppgår enligt för närvarande tillgängliga uppgifter summan av de för arbetslöshetens bekämpande disponerade statsmedlen, vilka belasta det av 1917 års riksdag beviljade anslaget å 11,500,000 kronor, till omkring 5,785,000 kronor. Av sistnämnda anslag skulle sålunda återstå omkring 5,715,000 kronor.

I den till innevarande års riksdag avlåtna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition, som kunde komma att i ämnet avlåtas, för bekämpande av arbetslösheten å extra stat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst 4,000,000 kronor.

Arbetslöshetskommissionen.

I skrivelse den 18 innevarande mars har nu arbetslöshetskommissionen hemställt om åtgärder för utverkande av ytterligare anslag till arbetslöshetens bekämpande samt om vissa ändringar i bestämmelserna rörande arbetslöshetsunderstödet. Till stöd härför har kommissionen anfört följande.

Förhållandena å arbetsmarknaden.

Jämväl under krisåret 1917 har landets ekonomiska liv ställt sig förmånligare än man haft anledning befara. Den alldeles övervägande delen av näringslivet har nämligen kunnat hållas uppe, och inom åtskilliga grenar hava ovanligt goda konjunkturer och prisförhållanden föranlett fortgående driftsökningar och nyanläggningar. Det därav på vissa håll framkallade behovet av arbetskraft har berett tillfällen till utkomst för arbetare från de områden, där oöverstigliga hinder mött för driftens vidmakthållande. Ehuru sålunda exempelvis margarin- och gummiindustrierna varit nästan helt nedlagda samt sten- och byggnadsindustrierna, bageriyrket, sprithanteringen ävensom sjöfarten starkt begränsats, kunde den övertaliga arbetskraften i allmänhet finna annan användning. Det allmännas hjälpande verksamhet behövde därför ej tagas i anspråk i större omfattning utan kunde begränsas till det mindre antal arbetare, som på grund av sin ålder eller av andra särskilda anledningar ej lämpligen kunde användas inom annat yrke eller på annan plats än i hemorten.

De större näringsområden, där svårigheterna starkast framträdde, voro sten- och textilindustrierna. Såsom kommissionen i tidigare framställningar närmare utvecklat, hade redan under krisens tidigare skede så gott som alla yngre vuxna stenarbetare fått lämna sitt yrke och söka sig andra anställningar, för vilka de genom sin vana vid tyngre utarbeten voro lämpade. Härigenom reducerades efter hand antalet hos gatstensindustrifirmorna kvarstående arbetare till omkring $\frac{1}{3}$ av den normala styrkan. Såväl med hänsyn till angelägenheten av att icke denna industri för framtiden helt och hållet desorganiserades genom fullständig

brist på yrkesduglig personal som ock av nödig omtanke om de äldre försörjningspliktiga arbetarna och deras familjer vidtogos genom statens försorg åtskilliga åtgärder för att genom vägbyggnader, utdiknings- och skogsodlingsarbeten, förmedling av gatstensleveranser till vissa kommuner o. s. v. bereda utkomst åt denna äldre arbetarstam. Då under nästlidna höst behov gjorde sig gällande av ytterligare arbetstillfällen, anvisade Kungl. Maj:t på kommissionens hemställd statsmedel till inköp för vissa statsmyndigheters räkning av 200,000 kvm. gatsten, genom vilken beställning gatstensindustrien kan, om ock i mycket begränsad omfattning, uppehållas under innevarande vinter samt måhända någon del av den nästkommande.

För textilindustriens del ställde sig förhållandena under de första krisåren synnerligt förmånliga, så att densamma kunde forcera driften och väsentligt öka arbetsstyrkan. Ungefär från början av år 1917 inträffade emellertid på grund av den förminskade importen en återgång, som medförde minskning i tillverkningen, successivt entledigande av en del arbetskraft samt begränsad arbetstid för en stor del av de kvarstående arbetarna. Under sommaren och hösten 1917 måste en stor del av den fasta arbetarstammen permitteras, och för närvarande torde de arbetslösas antal kunna uppskattas till omkring 7,000. Nästan samtliga dessa voro kvinnor och minderåriga, under det att några tusental manliga arbetare, som ej längre kunde bibehållas i den vanliga driften, av resp. arbetsgivare beretts andra arbetstillfällen, huvudsakligen vid bränsleanskaffning m. m. Jämväl för de arbetslösa kvinnorna och minderåriga sörjde arbetsgivarna nästan undantagslöst genom lämnande av arbetslöshetsunderstöd uppgående till $\frac{2}{3}$ av den vanliga arbetsinkomsten.

Även om härigenom nödortfittig utkomst bereddes, kunde dock ej förbises, att en längre tids sysslolöshet innebar allvarliga faror i moraliskt hänseende för de yngre arbeterskorna samt de minderåriga. På framställning av kommissionen beslöt Kungl. Maj:t därför den 31 december 1917 att till kommissionens förfogande ställa ett belopp av 100,000 kronor att utbetalas såsom bidrag till de kurser, som av vederbörande kommuner anordnades för arbeterskornas och de minderårigas utbildning i matlagning, sömnad, yrkeskännedom och allmänt medborgerlig kunskap. Sådana kurser hava numera i 7 kommuner anordnats med över 1,500 deltagare, varjämte ytterligare anslutning är att emotse såväl i nyssberörda orter som i några andra.

Ifrågavarande kurser komma emellertid att avslutas under loppet av april månad 1918, då spörsmålet om beredande av lämplig sysselsättning åter blir aktuellt. Kommissionen har också ansett sig pliktig

att söka i god tid finna någon utväg. Efter ingående utredningar hemställde kommissionen därför den 28 februari 1918 hos Kungl. Maj:t om anvisande av statsmedel för anordnande under Kommissionens inseende av lättare jordbruksproduktiva arbeten, såsom ljung- och lövtäkt, bärplockning, insamling av diverse surrogatmaterial, kottplockning, ris- och buskröjning samt vissa skogsvårdande arbeten, samtliga företrädesvis å allmänningssområden stående under skogssällskapets ledning. Sedan Kungl. Maj:t den 8 mars 1918 bifallit detta förslag och för arbetenas utförande tillsatt en med skogssällskapet samverkande arbetsdirektion, hava erforderliga förarbeten påbörjats, så att redan i slutet av april arbetena kunna taga sin början och i mån av behov utvidgas till att omfatta 2,000—3,000 arbetare, eventuellt även från andra områden än textilindustrien.

Importsvårigheterna hava givetvis gjort sig gällande även på en mängd andra näringsområden. Trots den framgång, med vilken såväl det allmänna som enskilda företagare sökt bereda ersättningsmedel för eljest importerade råvaror och förnödenheter, blir bristen på sådana allt mer kännbar. Samtidigt har den långvariga stockningen i exporten icke kunnat undgå att verka återhållande på en mängd företag, som se sina lager allt mer överfyllas.

Dessa och andra omständigheter hava uppenbarligen redan betydligt dämpat den förutvarande livaktigheten inom industrien och affärsväsendet. Därom vittna bland annat de uppgifter rörande arbetsmarknadens läge, som av socialstyrelsen regelbundet införskaffas från flertalet mera betydande industriföretag i landet. Dessa uppgifter, som för hela året 1916 angåvo ett osedvanligt gott affärsläge, hava för varje kvartal under år 1917 ställt sig allt mindre gynnsamma. En jämförelse mellan siffrorna för sista kvartalet 1917 och motsvarande tid 1916 ter sig på följande sätt:

	Antal redovisade		Arbetare (i %) hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången		
	arbetsgivare	arbetare	såsom mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
4:de kv. 1916	2,252	277,908	39	56	5
” ” 1917	2,265	268,587	17	62	21

Under den här behandlade tidsperioden hade sålunda det relativa antalet arbetare vid arbetsställen, för vilka arbetstillgången rapporterats såsom mycket god, minskats från 39 till 17 %, samtidigt med att siffran för arbetare med mindre än medelgod arbetstillgång ökats från 5 till 21 %. Det förtjänar ock påpekas, att, ehuru rapporterna för 1917 omfatta några flera arbetsställen än för 1916, det redovisade arbetaran-

talet dock under loppet av 1917 minskats med över 9,000. Även inom industrier, som hittills under krisen varit särskilt förmånligt ställda, såsom exempelvis malmförädlingsverk och mekaniska verkstäder, kunde nu förmärkas bestämda tecken till avmattning.

Denna har även tagit sig uttryck i minskad efterfrågan å arbetskraft vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. De arbetssökandes antal i förhållande till de lediga platserna var under 4:de kvartalet 1917 större än motsvarande tid 1916, och för januari innevarande år kommo på 100 lediga platser inom industrien m. fl. yrkesgrenar 160 arbetssökande mot endast 128 under samma månad år 1917.

Att likväl arbetslösheten hittills icke framträtt i mera oroväckande grad, beror väsentligen därpå, att för landets självförsörjning med bränsle ett långt större antal arbetare än vanligt måst tagas i anspråk under innevarande vinter. Vid de av staten organiserade vedavverkningarna voro vid årsskiftet anställda c:a 57,000 man, varav c:a 36,000 man under bränslekommissionens direkta ledning och c:a 21,000 man hos dess entreprenörer. De höga vedprisen stimulerade även enskilda skogsägares intresse av att bedriva skogsavverkningar, så att dessa torde hava hållits uppe vid normal höjd, även om en avsevärd minskning ägt rum beträffande den del av skogsutdrivningarna, som åsyftat att bereda råvaror för sågverk och pappersmassefabriker.

En betydligt större arbetsstyrka än vanligt har även tagits i anspråk för upphuggning och detaljdistribution till konsumenterna av den levererade veden. Det kan med avseende härå anföras, att enbart i Stockholm beräknas c:a 5,000 personer, d. v. s. minst dubbelt så många som vanligt, hava under vintern använts för detta ändamål. Härtill kommer slutligen, att även för vedeldningen av större centralvärmeanläggningar ökade arbetskrafter erfordrats.

Visserligen torde de egentliga vedavverkningarna och transportererna i skogarna hava huvudsakligen utförts av den arbetskraft å landsbygden, som även under normala förhållanden i större eller mindre mån under vintrarna sysslar med dylikt arbete. Vid de av staten organiserade arbetena liksom vid de av en hel del industriföretag för egen förbrukning bedrivna har emellertid använts åtminstone ett tiotusental industriarbetare, som icke funnit sysselsättning inom sitt eget yrke. Samma förhållande kan konstateras beträffande den extra arbetskraften för stadssamhälleas bränsleförsörjning. Allra minst 20,000 eljest arbetslösa torde sålunda hava under vintern funnit sin utkomst genom den omläggning av bränslefrågan, som framtingats genom kolimportens minskning.

Huvudparten av denna betydande arbetsstyrka utgöres av grov-, transport-, sten-, sågverks- och byggnadsarbetare samt sjöfolk. Även sådana högre yrkesutbildade som måleri- och bageriarbetare m. fl. hava enligt meddelanden från arbetsförmedlingsanstalterna kunnat placeras vid hörande arbeten. Vid de vedarbeten, som av industriföretag anordnats för eget behov, hava i stor utsträckning deras egna yrkesarbetare kommit till användning.

Oaktat sålunda bränsleanskaffningen tagit i anspråk så betydande arbetsstyrkor såväl på landsbygden som i stadssamhällena, har arbetslöshet förekommit i icke ringa utsträckning. Särskilt i de skånska städerna hava förhållandena i detta avseende ställt sig ogynnsamma. Till följd härav har på vissa håll den offentliga understödsverksamheten för de arbetslösa måst igångsättas, ehuru väl densamma ej behövt taga större omfattning. Under januari månad innevarande år utbetalades sålunda för ändamålet av allmänna medel omkring 49,500 kronor, medan motsvarande belopp för januari 1917 stannade vid omkring 4,250 kronor. Det bör därjämte erinras, att långt större belopp under denna vinter till resp. arbetare utbetalats av enskilda arbetsgivare; enbart inom textilindustrien uppgingo sålunda understöden för januari månad till omkring 100,000 kronor.

På arbetsmarknadens utveckling under den närmaste tiden kommer givetvis den med bränsleförsörjningen sysselsatta arbetsstyrkan att utöva mycket stort inflytande. Enligt vad bränslekommissionen meddelat, komma de redan påbörjade begränsningarna av skogsarbetena att successivt skärpas, så att åtminstone avverkningarna i stort sett avslutas till instundande 1 maj. Därefter skulle endast några tusental arbetare bibehållas för vissa transporter m. m. Motsvarande inskränkningar äro att emotse hos enskilda företag samt vid distributionen och konsumtionen under den varma årstiden. Härigenom komma sålunda mycket betydande arbetsstyrkor att efter hand frigöras. Den övervägande delen av personalen, som otvivelaktigt bestått av ortsbefolkning med huvudsaklig sysselsättning inom jordbruket, återgår då till sina vanliga lantmannagöromål. Från de enskilda industriföretagens skogsavverkningar kunna måhända en del arbetare återtagas i sitt vanliga arbete eller av arbetsgivaren beredas annan sysselsättning. Ett mycket betydande antal av de använda industriarbetarna — säkerligen minst 10,000, men antagligen dubbelt så många — bliva emellertid hänvisade till att fortfarande söka sin utkomst utanför det egna yrket.

Skulle därjämte import- och exportsvårigheterna kvarstå i huvudsak

oförändrade, lärar avmattningen inom industri, handel och transportverksamhet komma att fortgå och därigenom ytterligare arbetskraft bliva ledig. Härtill kommer vidare, att arbetena med de av staten förmedlade eller för dess räkning gjorda beställningarna av gatsten, vid vilka sysselsättas omkring 2,000 stenarbetare, torde komma att avstannas senast till den 1 maj.

Uppkommer så frågan, i vad mån *nya arbetstillfällen* kunna beräknas bliva tillgängliga med den varma årstidens inträde. I främsta rummet erbjuder sig här jordbruket, som vid denna tidpunkt under alla förhållanden plägar hava användning för mera arbetskraft än under vintern. För den vanliga produktionens uppehållande torde emellertid något mera betydande tillskott ej erfordras. Socialstyrelsens på senhösten 1917 gjorda undersökning om tillgången av arbetskraft för jordbrukets behov ger vid handen, att i vissa trakter visserligen en avsevärd brist på jordbruksarbetare då gjorde sig gällande, men att detta väsentligen var att tillskriva de då började stora vedavverkningarna. Med dessas avslutande komma sålunda förhållandena i sådana trakter i bättre läge. Från andra trakter rapporterades — trots konkurrensen med den forcerade bränsleanskaffningen — större tillgång än vanligt på jordbruksarbetare. Detta förhållande har under vinterns lopp allt starkare framträtt, så att arbetsförmedlingsanstalterna under de senare månaderna redovisat jämförelsevis större antal arbetssökande lantarbetare än under de föregående åren. Förklaringen härtill ligger otvivelaktigt i det ovan anmärkta förhållandet, att industrien i stort sett under året 1917 minskat sin arbetarstam och sålunda icke blott upphört med sin vanliga sugning på landsbygdens arbetsmarknad utan ock återbördat en del från denna förut tagen arbetskraft. Denna under år 1917 begynta återströmning till landsbygden, som jämväl tagit sig uttryck i den ringa ökningen av städernas invånarantal, kommer sannolikt att ökas i bredd med den växande insikten hos arbetarna om industriens trångmål och de små utsikterna att å industriorterna finna arbete och utkomst. Såsom en medverkande faktor böra vidare anföras arbetarnas bittra erfarenheter om de svåra livsmedelsförhållandena i städerna.

Till stimulerande av denna återströmning till landsbygden har otvivelaktigt även bidragit den starka lönestegringen på detta område. En av socialstyrelsen verkställd utredning härom utvisar,¹ att under kristiden lönerna inom jordbruket stegrats med i genomsnitt 60—75 % för kontant avlönade arbetare samt med 75—100 % för de delvis natura-

¹ Soc. Meddel. 1918 s. 24 ff.

avlönade. Då denna stegring nästan helt faller på åren 1916 och 1917 — under det senare året påtagligen influerad av skogsarbetarlönernas ännu starkare ökning — och då lönehöjningen inom industrien i genomsnitt visar lägre siffror, har under den senaste tiden en utjämpning av den tidigare starka differensen mellan industriens och jordbrukets löner ägt rum, vilken självfallet varit ägnad att öka lantbefolkningens intresse av att kvarstanna vid jordbruket.

Nu berörda omständigheter göra det sannolikt, att större svårigheter ej heller skola yppa sig för jordbruket att erhålla den ytterligare arbetskraft, som kan erfordras för planerade vattenavlednings-, diknings- och odlingsarbeten — detta givetvis under förutsättning att vederbörande arbetsgivare äro i tillfälle att kunna sörja för inkvartering och bespising av arbetarna. Skulle emellertid jordförbättrings- och nyodlingsarbeten komma till utförande i så stor skala, att vid sådana arbeten helt ovana industriarbetare skulle behöva användas, kunna emellertid särskilda anordningar från det allmännas sida bliva erforderliga. Frågan härom vill kommissionen i det följande något beröra.

Ytterligare ett arbetsområde av större betydelse torde emellertid vara att påräkna för arbetslösas sysselsättande under sommaren. På grund av såväl de höga bränsleprisen som bristen på gödningsämnen har torvindustrien under kristiden vunnit ökad vikt och ställt sig ekonomiskt fördelaktig. Dess produktion och arbetarantal beräknades hava under sommarsäsongen 1917 fördubblats i jämförelse med år 1916, och för instundande sommar torde, såvitt dömas kan av upplysningar inhämtade av socialstyrelsen och torvkommittén, ytterligare en fördubbling av torvtäkten vara att emotse. Här torde sålunda uppkomma arbetstillfällen för dels flera tusen vid tyngre göromål vana arbetare, dels — vid vändning, kupning och stackning av torven — något tusental kvinnor och minderåriga, dessa senare dock i allmänhet tillhörande ortsbefolkningen. Bristen på gödningsämnen torde vidare föranleda stark utvidgning av kalkbrukens drift och ökning av deras arbetsstyrkor.

Slutligen bör här tilläggas, att den enskilda företagsamheten numera torde i större utsträckning inrikta sig på insamling av skogsbär och diverse surrogatmaterial, så att även för sådant ändamål några tusental personer torde under sommaren bliva sysselsatta genom enskilt initiativ. Även härtill lärer emellertid ortsbefolkningen företrädesvis bliva använd och sålunda arbetslösa från stadssamhällena i mindre utsträckning anlitas.

Den här lämnade översikten över vissa viktigare, på arbetsmarknadens utveckling inverkan moment torde giva vid handen, att den nu i

icke ringa mån framträdande arbetslösheten kommer att under de återstående vintermånaderna oavslått ökas samt att någon ändring härutinnan icke denna gång är att emotse vid den varmare årstidens inträde. Snarare kan förutses, att särskilt skogsavverkningarnas successiva inställande samt industriens fortgående avmattning komma att under våren lediggöra ett långt större antal arbetare än som kan behövas för jordbruket och andra yrken, som under sommaren behöva öka sin arbetarstam. Huru därefter förhållandena komma att gestalta sig under nästinstundande höst och vinter, kan givetvis nu ej förutses. Därest icke världskriget dessförinnan nått sin avslutning, lär icke med visshet kunna påräknas en sådan allmänare livaktighet inom näringslivet, att arbetslöshetsfaran kan anses i huvudsak avlägsnad. I allt fall föreligger risk för att en eventuell återgång från kristidens säregna förhållanden skall medföra rubbningar, som icke så hastigt kunna utjämnas, och till följd härav även arbetslöshet.

Utgår man från att läget och utsikterna te sig i huvudsak såsom här ovan angivits, måste det allmänna uppenbarligen träda hjälpande till för att minska arbetslöshetsfaran och mildra dess verkningar. Vid de olika tillfällena, då frågan härom behandlats av statsmakterna, har full anslutning uttalats till den av arbetslöshetskommissionen städse hävdade uppfattningen, att offentliga hjälpåtgärder böra så vitt möjligt vara av förebyggande natur och åsyfta försörjning genom eget arbete. I enlighet härmed hava också under hela kristiden strävandena inriktats på att, när förhållandena nödvändiggjort offentligt ingripande för de arbetslösas skyddande, söka bereda dem lämpliga arbetstillfällen. Krisens långvarighet innebär ytterligare skäl att lägga huvudvikten vid denna sida av hjälpverksamheten. Om också för en kortare tids arbetslöshet det kan befinnas ändamålsenligt och även lättast att genom understödslämnande bringa snar hjälp, så ställa sig förhållandena annorlunda under en mera långvarig arbetslöshetsperiod. Understödsbeloppen måste nämligen för att icke uppmuntra mindre samvetsgranna element till sysslöshet sättas jämförelsevis låga, så att de endast räcka till nödortfigt uppehälle under kortare tid men icke förslå för de normala utgifterna under längre tid. Understödstagande verkar för flertalet förödmjukande och kan i längden bliva demoraliserande. Utförandet av arbete uppehåller däremot känslan av självansvar, det bereder en bättre utkomst och innebär en för landet nyttig prestation. Även om sådant arbete icke alltid kan beredas de arbetslösa i deras egen hemort, så kunna åtminstone de yngre bland dem förflyttas till annan plats, därest arbets-

*Åtgärder
mot arbets-
lösheten*
Arbets-
tillfällen.

löshetsperioden tydligen blir av sådan varaktighet, att erforderliga anordningar kunna i tid förberedas och utföras.

All omsorg bör givetvis ägnas åt att de arbetslösa så vitt möjligt kunna sysselsättas vid arbetsföretag, vilkas allmännyttan är påtaglig och vilka under alla förhållanden skola förr eller senare komma till utförande. Ur denna synpunkt ändamålsenligast äro sådana företag, vilkas anordnande av vederbörande myndigheter redan beslutats eller principiellt gillats. I den mån sålunda erforderliga anslag redan finnas anvisade, böra dylika företag i främsta rummet ifrågakomma, även om tidpunkten för deras påbörjande eller avslutande därmed skulle infalla tidigare än vad ursprungligen beräknats. En beaktansvärd förmån är vidare i dylika fall, att tekniska och formella förarbeten äro undångjorda samt att extraordinära anordningar för administration och arbetsledning icke behöva vidtagas. Även om staten företrädesvis torde vara i tillfälle att på nu angivna vägar förebygga arbetslöshet, lärer kunna förväntas, att även landsting, kommuner och väghållningsdistrikt m. fl. korporationer av offentlig karaktär skola lämna sin kraftiga medverkan, i den mån förhållandena så kräva.

Tyvärre torde emellertid dylika arbetsföretag icke alltid vara att påräkna i erforderlig omfattning. Det bör ej heller förbises, att den arbetskraft, som behöver omhändertagas, till stor del kommer att sakna nödiga förutsättningar för att kunna användas till och bereda sig utkomst vid dylika ordinarie arbeten. Under nuvarande förhållanden måste nämligen med skärpa fasthållas, att de bästa och arbetsdugligaste måste inriktas till den av enskilda bedrivna produktionen, särskilt inom jordbruket, varför det allmännas omvårdnad kommer att företrädesvis omfatta personer med högre ålder, ringare kroppskrafter eller eljest mindre förutsättningar för att bliva nyttiga utanför sitt eget yrke. Såväl härigenom som till följd av den speciella omvårdnad, som måste ägnas åt sådan arbetskraft, lära kostnaderna för särskilt anordnade arbetsföretag ställa sig dyrare än under vanliga förhållanden. Dylika hinderliga omständigheter få emellertid icke tillmätas avgörande betydelse gent emot de fördelar, som de förebyggande åtgärderna erbjuda både för de arbetslösa och för det allmänna, som dock därigenom får nyttigt arbete utfört och samtidigt kan begränsa det helt improduktiva och i åtskilliga avseenden skadliga understödslämnandet.

Nu anförda synpunkter voro för arbetslöshetskommissionen väglädande vid planerandet av det ovanberörda av Kungl. Maj:t godkända förslaget om organiserandet i större skala och på statens bekostnad av hjälpfoderinsamling, bärplockning, skogsodling m. fl. arbeten, företrädesvis å allmänningar stående under skogssällskapets förvaltning. Även om

planen huvudsakligen uppgjordes med hänsyn till det stora antalet arbetslösa textilarbeterskor, vilkas användbarhet är mycket begränsad, kan densamma emellertid efter omständigheterna bringas till utförande i sådan utsträckning, att därmed beredes arbete åt även andra arbetargrupper. Det har också förutsatts, att likartade arbeten skulle genom vederbörande kommuners försorg, eventuellt med statens stöd, komma till utförande å städers jordar eller å annan mark, som ställes till förfogande.

Kommissionen har ansett sig böra överväga, vilka åtgärder borde vidtagas, därest större antal vid jordbruksarbete helt ovan personal från industrien skulle behöva anlitas för åkerarealens snabba utökning eller för brådskande skördegörsmål. Det är uppenbart, att mycket stora svårigheter härvid möta både ur jordbruksföretagarnas och de arbetslösas synpunkt. Jordbrukarna se sig ofta ur stånd att bereda inkvartering och bospisning, de kunna icke alltid ordna särskild arbetsledning och löneberäkning, som erfordras för ovan folk, och de befara olägenheter av att med sin ordinarie arbetsstyrka sammanföra personer med helt andra arbetsvanor och anspråk. Ifrågavarande arbetare åter sakna i regel lämplig personlig utrustning för utarbeten å landet och känna sig helt främmande för de levnads- och arbetsförhållanden, som där möta dem. De äro vidare medvetna om sin ovana vid arbetet och sin därav härflytande oförmåga att enligt de vid lantbruket gällande lönenormerna bereda sig nödig inkomst.

Dessa och andra omständigheter hava visat sig synnerligen hinderliga för överflyttande gruppvis av arbetare från industriella yrken till lantarbete hos enskilda. Skulle emellertid omtanken om folkförsörjningens tryggande nödvändiggöra sådan överflyttning, så lär det åtminstone i vissa fall visa sig oundgängligt att för densamma skapa särskilda former, genom vilka olägenheterna så vitt möjligt undanröjas. Kommissionen vill med avseende härå erinra om den nyssberörda planen för textilarbeterskors m. fl. sysselsättande med vissa lättare lantarbeten, för vilket ändamål en särskild organisation under skogssällskapets medverkan skapats för arbetarnas omhändertagande och arbetets utförande. I denna plan ingår bland annat, att de till allmänningarna förlagda och företrädesvis å dem sysselsatta arbetsstyrkorna skola kunna i mån av behov ställas till närboende lantbrukares förfogande för tillfällig hjälp med brådskande inbärgning av foder, säd och rotfrukter. Dessa arbeten skulle givetvis utföras enligt vederbörande jordbrukares anvisningar, men under den särskilda arbetsledningens omedelbara befäl. Betalning för det sålunda utförda arbetet skulle beräknas enligt gängse lönenormer i orten och erläggas till arbetsledningen, vilken emellertid skulle lämna arbetarna den sannolikt större ersättning, som de skäligen behöva. Skillnaden mel-

lan den av jordbrukarna erlagda och den till arbetarna lämnade lönen skulle bestridas av statsmedel.

Oaktat de betänkligheter, som onekligen resa sig mot anordningar av detta slag, böra sådana enligt kommissionens uppfattning under nuvarande särskilda förhållanden kunna tillgripas, därest de befinnas oundgängliga för landets självförsörjning och för de arbetslösas skyddande. Även om statens utgifter för ändamålet skulle överstiga vad eljest skulle åtgå till arbetslöshetsunderstöd, äro fördelarna ur olika synpunkter av produktivt förebyggande arbete alltför övervägande för att en eventuell mindre kostnadsökning skulle få verka avskräckande.

Beträffande särskilt textilindustriens arbetslösa kvinnor och minderåriga har kommissionen jämväl redan erinrat om de utbildningskurser, som för närvarande pågå och genom vilka man velat förebygga sysslöshetens skadliga verkningar samt på samma gång bereda dessa kvinnor och minderåriga möjlighet att förvärva för deras framtid och yrke nyttiga kunskaper. Kommissionen vill i anslutning härtill framhålla, att staten icke heller i fortsättningen bör undandraga sig att ekonomiskt medverka till beredandet av utbildningsmöjligheter för sådana arbetslösa, som icke annorledes än genom arbetslöshetsunderstöd kunna erhålla hjälp.

Kommissionen vill med avseende å åtgärder av förebyggande art slutligen framhålla, att på förhand icke kan närmare förutses, på vilket sätt hjälp lämpligast bör åstadkommas. Förhållandena under olika årstider, på olika orter och beträffande olika arbetargrupper kunna vara så olikartade, att det måste få ankomma på Kungl. Maj:t att efter sig företeende omständigheter träffa avgörande beträffande såväl arbetenas beskaffenhet som formerna för deras anordnande.

Arbetslös-
hetsunder-
stöd.

Även om genom arbetslösas övergång till anställning hos andra arbetsgivare eller till statens och kommuners m. fl. arbetsföretag eller genom andra dylika förebyggande åtgärder arbetslösheten kan verksamt oekämpas, är det ställt utom allt tvivel, att understödsverksamheten i allt fall måste vidmakthållas. Enligt kommissionens uppfattning äro de nu gällande bestämmelserna för densamma i det stora hela tillfredsställande. Emellertid har kommissionen icke kunnat undgå att finna de nuvarande understödsbeloppen alltför knappt tillmätta. Vid nästlidna riksdag bemyndigades Kungl. Maj:t med hänsyn till den fortgående prisstegringen å livsförnödenheter att i mån av behov öka de dåvarande understödens maximibelopp med högst $\frac{1}{3}$. Sådan förhöjning vidtogs genom utfärdandet av kungörelsen den 7 december 1917. Från den

tidpunkt, då förslag av kommissionen väcktes om berörda förhöjning, hava emellertid levnadskostnaderna befunnit sig i en oavlätlig stegring. Någon utsikt föreligger icke för att denna prisutveckling kommer att upphöra inom den närmaste tiden, utan måste man befara fortsatt stark prisförhöjning å flertalet viktigare livsförnödenheter. Det bör även beaktas, att den långvariga dyrtiden varit ägnad att efterhand försvaga flertalet arbetstagares ekonomi, varför dessas bärkraft numera i allmänhet är mindre än förut. En höjning av understödets maximibelopp med ytterligare högst 50 % synes sålunda böra utverkas.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida en blivande ökning bör ske likformigt för de olika kategorierna av understödda. Klart synes att i främsta rummet familjerna böra kraftigt stödjas vid inträffande arbetslöshet, så att hemmens ruinerande och upplösning så vitt möjligt förebygges. Beträffande de ensamstående vuxna åter ställer sig saken något annorlunda. Gentemot denna kategori av arbetslösa kan med största fog göras gällande, att de i allmänhet skola vara beredda taga annat arbete närhelst och varhelst dem erbjudes sådant under skäliga förhållanden och lönevillkor. Skall genom överflyttning av dylika arbetslösa behovet av arbetskraft för folkförsörjningen effektivt tryggas, är det icke nog med att anvisa dem till sådant arbete, utan mycket beror ock på deras beredvillighet att utföra detsamma. Endast lojalt arbetande kunna göra erforderlig nytta i exempelvis jordbrukares tjänst. De yngre ensamstående, som borde hava lättast att anpassa sig för nya arbetsförhållanden å annan ort, äro emellertid ofta minst villiga att lämna stadssamhällena med deras förströelsetillfällen, och bland dem förspörjes ofta en viss ringaktning för landsbygdens enklare förhållanden. Sådana personer behöva, för att vid inträffande arbetslöshet kunna nyttiggöras på annat håll, känna ett verkligt tryck över sig för att ordentligt sköta det nya och för dem mindre tilltalande arbetet. Om understödsbeloppen äro så pass höga, att deras uppbärande möjliggör en någorlunda bekymmersfri existens, komma mindre samvetsgranna individer att sköta dem anvisat arbete på sådant sätt, att de snarast åter bliva arbetslösa och få utsikt till understöd i hemorten. Då de nuvarande förhållandena ofrånkomligt fordra kraftåtgärder till folkförsörjningens tryggande, böra enligt kommissionens uppfattning möjligast starka garantier skapas för att icke yngre ensamstående personer kunna komma att genom arbetsovillighet tillförsäkra sig offentligt understöd, samtidigt med att arbetskraft måhända saknas hos jordbrukarna, vid torvföretag eller till insamling av hjälpfodermedel, skogsbär och dylikt. Det kan sålunda enligt kommissionens mening vara befogat att genom bestämmandet av ett jämförelsevis lågt understödsbe-

lopp — om ock något högre än för närvarande — för de ensamstående sporra dessas intresse och energi att finna utvägar till arbetsinkomst och att beredvilligt ställa sig till förfogande till fyllande av särskilt jordbrukets arbetskraftsbehov.

En konsekvens av denna uppfattning blir å andra sidan, att kommissionen finner höjning böra vidtagas i fråga om de understöd, som må utgå dels till manlig familjeförsörjares familj, då den arbetslösa mannen erhållit arbete å annan ort än hemorten och mot avlöning otillräcklig för även familjens uppehälle, dels till arbetslös, som anställs i främmande yrke, under viss utbildningstid för detta.

Kommissionen förbiser icke, att i samma mån som understödsbeloppen höjas, flera fall kunna inträffa, då understödet närmar sig de arbetslösas löneinkomst i det egna yrket. Inom vissa näringsområden hava nämligen konjunkturerna under kristiden varit så dåliga, att företagarna icke mäktat medgiva några avsevärda förhöjningar av arbetslönen. Denna kan sålunda hava stannat kvar vid 3 å 4 kronor om dagen, ja, inom hemindustrien å landsbygden vid lägre belopp även för manlig arbetare av ordinär duglighet. Om nu sådan blir arbetslös och får understöd, kan detta komma att nå upp mot den förutvarande lönen, åtminstone när arbetaren i fråga har hustru och flera barn att försörja och får tillgodoräkna sig understöd för dem. Med konsekvent vidhållande av behovet såsom grundval för understödsbeloppens bestämmande kunde då göras gällande, att det allmänna borde medgiva understöds utgående med oförminskade belopp, om desamma i allt fall icke överstiga vad som synes erforderligt för nödortfigt uppehälle under nuvarande prissförhållanden.

De principiella betänkligheter, som måste resa sig mot att understöd uppgår till lönens storlek eller eventuellt överstiger denna, föranledde emellertid införandet i kungörelsen den 7 december 1917 av sådan bestämmelse, att det allmännas understöd tillhopa med bidrag från arbetsgivare eller arbetslöshetskassa får högst gå upp till $\frac{2}{3}$ av den i orten samtidigt gängse avlöningen för arbetare med samma arbetsförmåga och liknande arbete. Denna princip synes nu böra generellt fastställas, ehuru väl den nyss angivna gränsen bör sättas väsentligt högre. För att icke en bestämmelse härom må verka hårt för arbetargrupper med stagnerade löner vill kommissionen sålunda föreslå, att arbetslöshetsunderstöd icke må utgå, vare sig enbart eller jämte bidrag från arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, till belopp, som överstiger $\frac{8}{10}$ av understödstagarens gängse lön. Kommissionen vill med avseende härå framhålla, att även ett så långt utsträckt understödjande endast under förevarande extraordinära förhållanden kan anses tillrådligt.

Betonas bör dock härjämte, att det offentliga understödet avpassats med hänsyn till vad som synts oundgängligt för det nödtorftiga dagliga uppehållet men icke beräknats räckta till för andra ofrånkomliga utgifter såsom för hyra, kläder, skatter och dylikt. Skulle kommun eller annan vara villig att även periodiskt bisträcka medel till täckande av dylika utgifter, behöver sådant understödslämnande i och för sig icke inverka på rätten att uppbära det av staten reglerade arbetslöshetsunderstödet eller öva inflytande på dettas belopp.

Å andra sidan vill kommissionen bestämt uttala, att de understödsmaxima, som av statsmakterna medgivnas, icke böra betraktas såsom de överallt normalt utgående. Understödsutdelningen måste alltid baseras på noggrann individuell prövning av behovet, vilket givetvis bör föranleda åtskillnad mellan personer med olika resurser och möjligheter att reda sig samt mellan orter med olika levnadsförhållanden. Särskilt å en hel del orter å landsbygden, där även under normala förhållanden levnadskostnaderna äro jämförelsevis långt billigare än i stadssamhällena, bör understödet sålunda i allmänhet icke nå upp till maximibeloppen.

Ehuru under den gångna kristiden understödsverksamheten i det stora hela icke behövt anlitas i någon mera betydande omfattning, hava emellertid vissa orter och yrken hårdare drabbats av arbetslöshet och följaktligen utgifterna för ändamålet starkt växlat. Då sådan ojämnhet förutsetts skola inträffa och ansetts böra avhjälpas, har bemyndigande lämnats Kungl. Maj:t att till mera betungade kommuner lämna starkare bidrag av statsmedel än till andra. Medan sålunda staten i regel bestrider halva kostnaden, skulle i undantagsfall större del av denna, eventuellt hela dess belopp, kunna övertagas av staten. I 1917 års riksdagsskrivelse i ämnet framhölls med avseende härå, att särskilt då genom ransonering eller andra därmed jämförliga åtgärder arbetslöshet kunde komma att i stor utsträckning inträffa i vissa kommuner, det vore angeläget, att de arbetslösa bereddes säkerhet för att ej bliva utan arbetslöshetsunderstöd. Detta kunde lämpligen ske genom återupplivande av tidigare bestämmelser om att undantagsvis, på grund av särskilda omständigheter, arbetslöshetsunderstöd måtte kunna, efter prövning av Kungl. Maj:t, utgå av statsmedel utan att kommun eller landsting tillskjutit lika stort belopp. Det givna bemyndigandet har i endast ett fåtal fall — beträffande kommuner med större antal sten- eller textilarbetare — kommit att tillämpas, då arbetslöshetsförhållandena i allmänhet hittills icke hunnit skärpas. Såsom utvecklingen nu ter sig, torde emellertid ett flertal kommuner se sig nödsakade att av finansiella skäl påkalla starkare stöd från staten. Den sannolika ökningen av arbetslösheten samt den

föreslagna höjningen av understödsbeloppen måste ju åstadkomma stark stegring av kostnaderna för denna understödsverksamhet, samtidigt med att de dyrtidslindrande åtgärderna trots betydande statstillskott kräva högst avsevärda kommunala anslag. Även om på flertalet industriorter skatteinkomsterna hittills stegrats, så måste ett bakslag nu befaras, då de stora kårerna av arbetslösa få sin skatteförmåga nedsatt och arbetsföretagens beskattningsbara inkomst sjunker. Den finansiella sidan av understödsverksamheten blir därför inom flertalet kommuner bekymmersam.

Enligt riksdagens uttalande på denna punkt skulle statens övertagande i större utsträckning av understödsbördan åsyfta att säkerställa särskilt de till följd av ransonering och andra statsåtgärder arbetslösa. Dyliga statsåtgärder hava emellertid numera vidtagits inom ett mycket stort antal näringsområden. Ingripandena äro i hög grad skiftande med hänsyn till såväl form som effektivitet. Det är under sådana omständigheter synnerligen svårt att avgöra, vilka näringsområden, arbetargrupper och orter företrädesvis drabbats samt hur stor lättnad i de särskilda fallen bör medgivas. Inom de flesta kommuner torde personer finnas, vilkas arbetslöshet står i samband med statliga ransonerings- eller regleringsbestämmelser. Då av praktiska skäl det icke synes lämpligt att till samma ort statsbidraget utgår med olika belopp till skilda kategorier av arbetslösa, läser annan ändamålsenlig lösning av det föreliggande spörsmålet ej givas än att statens andel i understödskostnaden normalt sättes till högre belopp än hittills, enligt kommissionens mening lämpligen till $\frac{2}{3}$ av densamma. Genom utvidgande av statens ekonomiska medverkan på sådant sätt lära kommunerna få anses röna allt tillmötesgående, som i allmänhet kan och bör på detta område ifrågakomma. De fall, där i fortsättningen staten skulle behöva sträcka sig längre, torde då komma att inskränka sig till rena undantagsfall och avse orter, vilkas näringsliv är alldeles särskilt beroende av någon eller några av arbetslöshet synnerligt drabbade yrkesgrenar eller vilkas ekonomiska läge eljest uppenbarligen nödvändiggör starkare stöd från statens sida.

Vad 1917 års riksdag anförde om behovet av åtgärder för att säkerställa vissa arbetargrupperns berättigade understödsanspråk synes giva vid handen, att enligt riksdagens mening något för stark återhållsamhet åtminstone på sina håll framträtt i avseende å arbetslöshetsunderstödet utdelande. En likartad uppfattning har framförts av landsorganisationen samt av representanter för arbetslösa å vissa orter och inom speciella yrken. Kommissionen anser sig ock kunna vitsorda, att från vederbörande kommuners sida nästan undantagslöst iakttagits mycket stor varsamhet vid understödslämnandet. Om också fall icke saknas, där veder-

börande kommunala myndigheter visat hithörande spörsmål alltför ringa intresse, så är å andra sidan otvivelaktigt, att man i allmänhet varmt behjärtat de arbetslösas läge och sökt på ändamålsenligaste sätt bispringa dem. Särskilt i de många fall, där kommuner enbart av hänsyn till svag finansiell ställning icke kunnat anordna eljest av behovet påkallad understödsverksamhet, kommer den nu föreslagna jämkningen av kostnadsbördan att möjliggöra anordnandet av sådan.

Att understödsorganen bestämt hävdat kraven på villighet från de understödssökandes sida att antaga annat lämpligt arbete, har varit väl motiverat både ur principiella synpunkter och med hänsyn till nödvändigheten att stödja den inhemska produktionen. Då samma motiv allt framgent måste göras gällande, lära betänkligheter icke behöva möta mot att genom ökning på nyss antytt sätt av statens andel i kostnaden minska kommunernas ekonomiska ansvar för densamma. Genom de villkor, som äro stadgade för arbetslöshetsunderstöds åtnjutande och för lämnande av statsbidrag därtill, finnas effektiva medel till ingripande för det fall, att understödsverksamheten inom någon kommun skulle handhavas med för ringa hänsyn till det allmännas medel och till önskvärt utnyttjande av de understödssökandes arbetskraft.

Kommissionen anser sig böra i detta sammanhang erinra om de framställningar rörande särskild förmånsställning i understödsavseende, som från representanter för åtskilliga personalgrupper riktats till Kungl. Maj:t eller till kommissionen. Det gäller här företrädesvis smärre företagare, arbetsledare och andra anställda inom bageriyrket samt inom olika grenar av sprithantering och restaurangrörelse. Med framställningarna i fråga åsyftas i allmänhet erhållandet av ovillkorlig rätt till understöd, högre understödsbelopp samt särskilda former för understödsverksamheten. I anledning av likartade motionsvis framförda yrkanden uttalade emellertid 1917 års riksdag, att någon särställning i understödshänseende icke kunde tillerkännas de genom livsmedelsransoneringen arbetslösa, särskilt med hänsyn till de konsekvenser, som därav skulle kunna tänkas följa. Till följd härav och då, såsom redan erinrats, ransonerings- och regleringsåtgärder av olika skärpa och under olika former förekomma på många olika områden och det i allmänhet icke låter sig med någon säkerhet avgöra, huruvida statsingripandena äro i ett fall mera direkt än i ett annat orsak till arbetslöshet, har kommissionen icke ansett sig böra föreslå några särskilda understödsbestämmelser för vissa grupper av arbetslösa. Denna ståndpunkt utesluter givetvis icke, att särskilda åtgärder av förebyggande art böra så långt möjligt är anpassas efter olika arbetarkategoriernas behov och förutsättningar. Kommissionen ämnar därför i fortsättningen —

liksom hittills beträffande stenarbetare och textilarbetare — uppmärksamt iakttaga förhållandenas utveckling samt överväga i vad mån speciella arbetargrupperns läge påkallar något speciellt statsingripande.

Erforderliga medel.

Av det förslagsanslag, högst 11,500,000 kronor, som av nästlidna riksdag anvisades å extra stat för år 1918 till arbetslöshetens bekämpande, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis redan under år 1917 utanordna erforderligt belopp, torde numera inemot halva beloppet hava disponerats för avsett ändamål. De utanordnade medlen avse emellertid till huvudsaklig del arbetsföretag, som ännu icke avslutats eller, i visst fall, icke ens påbörjats. Genom dessa företag komma tillfällen till arbete att kunna under längre tid framåt beredas flera tusen arbetslösa. Å andra sidan får icke förbises, att riskerna för betydligt ökad arbetslöshet tyvärr äro stora. Kostnadsökningen för de arbetslösas omhändertagande begränsar sig icke heller endast till den stegring av understödsbeloppen, som kan bliva medgiven, utan gör sig naturligen gällande även i fråga om anordnade arbetsföretag. Då därför betydande penningmedel böra finnas disponibla för innevarande år, finner kommissionen nödvändigt, att årets anslag nu åter bringas upp till sitt fulla belopp av 11¹/₂ miljoner kronor.

Det i statsverkspropositionen för år 1919 begärda beloppet av 4 miljoner kronor torde få anses tillräckligt för den korta tid under samma år, som kan komma att förflyta, intill dess fråga om eventuellt tilläggsanslag kan hinna undergå vederbörlig behandling.

Departementschefen.

Den av arbetslöshetskommissionen meddelade redogörelsen för arbetsmarknadens nuvarande läge samt för de närmaste utsikterna måste ingiva allvarliga bekymmer för omfattande arbetslöshet. Redan länge har det varit känt, att landets förråd av vissa utifrån hämtade oundgängliga råvaror hotat fullständigt utsina. Erkännansvärda och delvis framgångsrika försök hava gjorts att inom landet framställa samma råvaror eller lämpliga ersättningsmedel för dem. I många fall kunna de gjorda ansträngningarna dock icke förebygga, att importens upphörande åstadkommer fullständig varubrist för hela industrier eller särskilda företag, varav följa entlediganden eller permittering av arbetare. Inom vissa exportindustrier förspörjas enahanda verkningar till följd av bristande avsättning av tillverkningarna. Då de av trafikförhållandena under kriget framkallade svårigheterna knappast kunna helt avlägsnas inom den närmaste framtiden, lär den påbörjade avmattningen inom näringslivet komma att fortgå och möjligen utsträckas till områden, som ännu icke rönt större påverkan av densamma.

I sådant läge måste givetvis den största uppmärksamhet ägnas åt arbetsförhållandenas utveckling, och får från statsmakternas sida intet underlåtas för att på lämpligt sätt söka förebygga arbetslöshet eller lindra verkningarna av sådan. Om det redan under normala förhållanden kan vara ödesdigert att bliva arbetslös, så är denna risk nu än svårare, då de höga prisen och den stora bristen på snart sagt alla livsförnödenheter hårt trycka även dem, som hava sin regelbundna och goda arbetsinkomst. Särskilt bekymmersamt ter sig läget med avseende å arbetare inom yrken, som under längre tid lidit av dåliga import- eller avsättningsförhållanden. Då lönerna här icke följt med stegringen av levnadskostnaderna och då perioder av förkortad arbetstid eller hel arbetslöshet redan förut förekommit, har arbetarnas ekonomiska bärkraft försvagats, så att de i mindre grad än eljest äro rustade att bära prövningarna av en fortsatt långvarigare arbetslöshet.

Såsom utsikterna nu synas gestalta sig, lärer för övrigt arbetslöshetsrisken allvarligt hota många andra än egentliga kroppsarbetare. De senaste årens uppsving inom handel och affärsväsen i allmänhet, som medfört stor efterfrågan å butikspersonal samt förvaltningspersonal inom näringslivet, torde nämligen icke förbliva oberört av industriens avmattning. Sannolikt kommer därför arbetslöshet att träffa personer i ganska olikartad ställning och med vitt skilda förutsättningar att själva sörja för sin utkomst.

Med rätta har arbetslöshetskommissionen eftertryckligt betonat, huru som det nödläge, i vilket landet befinner sig med hänsyn till livsmedelsförsörjningen, måste göra det till en bjudande plikt att i första hand inrikta den lediga arbetskraften till anställningar inom jordbruket. Så länge lantbrukarna icke hava sitt arbetarbehov fyllt, måste uppenbarligen stor varsamhet iakttagas i fråga om arbetslösas omhändertagande genom det allmännas försorg, så att icke för lantarbetet lämpade personer bliva mindre villiga att ställa sig till förfogande för detsamma. På detta område, liksom ock inom de närstående näringsgrenarna torvindustri och kalktillverkning, lära också yppa sig talrika tillfällen till utkomst för arbetslösa, i synnerhet sådana som uppväxt på landsbygden och äga vana vid tyngre utarbeten. Vad arbetslöshetskommissionen anför om den minskade obenägenheten mot antagande av lantarbete och den märkbara återströmningen till landsbygden synes ägnat att lugna farhågorna för att jordbruket skulle komma att lida oroande brist på arbetare. Enbart nyttigt vore ju även, om den nuvarande krisen medförde en rättvisare uppskattning av jordbrukets betydelse icke blott ur produktiv synpunkt för landets självförsörjning utan ock i dess egenskap att giva utkomst

åt arbetstagare. Emellertid lära icke för stora förhoppningar få ställas på jordbrukets samt torvindustriens och kalkbrukens m. fl. förmåga att mottaga ledig arbetskraft från andra näringsområden. Intensifieringen av driften har kunnat oavslåttligt fortgå genom förbättrade arbetsmetoder och maskindrift men utan ökad användning av mänsklig arbetskraft. Visserligen kan såsom följd av redan beslutade eller planerade statsåtgärder förväntas ett livligare intresse även i fråga om vattenavlednings-, diknings- och odlingsarbeten, sålunda jordbruksarbeten av mera extensiv karaktär. Med hänsyn till åtskilliga omständigheter torde emellertid några större dylika företag icke bliva igångsatta redan på våren, varför jordbrukarna ej heller för sådana ändamål nu behöva avsevärt öka sin arbetarstam. Bättre te sig däremot utsikterna för nästkommande höst, då extra ordinära arbetstillfällen kunna i stort antal väntas uppkomma vid olika slag av jordförbättringsarbeten.

Att döma av den omfattning, som arbetslösheten redan på sina håll tagit, och av de allvarliga tecknen till fortsatt långtgående depression inom vidsträckta områden av näringslivet komma jordbruket och andra ännu livaktiga näringsgrenar i allt fall icke att kunna på långt när mottaga alla dem, som behöva nya anställningar. Många av dessa sakna för övrigt de särskilda förutsättningarna för att bliva nyttiga vid lantarbete och få därför icke arbete hos jordbrukarna. Det kan sålunda förutses, att ett stort antal arbetslösa för sin utkomst hänvisas allenast till det allmännas åtgärder.

De tidigare under krisens förlopp fastslagna riktlinjerna för detta samhällets skyddsarbete hava visat sig i stort sett ändamålsenliga. Såsom arbetslöshetskommissionen framhåller, måste emellertid krisens långvarighet och därav föranledda omständigheter nu göra det mera angeläget än tillföre, att hjälpverksamheten så vitt möjligt inriktas på beredandet av arbetstillfällen. Utöver de av kommissionen anförda principiella skälen härför torde här allenast behöva tilläggas, att de arbetslösa endast på denna väg kunna beredas en inkomst, som någorlunda svarar mot dyrtidens krav.

Någon tvekan lär ej heller föreligga om lämpligheten av att i främsta rummet sysselsätta de arbetslösa vid arbetsföretag av ordinarie karaktär. Dess bättre lär tillgången till sådana nu vara jämförelsevis stor. Olika omständigheter — höga priser och löner samt material- och arbetarbrist — hava under de senaste åren föranlett en viss begränsning i bedrivandet och igångsättandet av offentliga arbetsföretag, som under normala förhållanden bort komma till ofördröjligen utförande. Detta gäller i synnerhet om större arbeten för stat, landsting och kommuner. Känt

är emellertid, att även åtskilliga vattenavlednings-, jordförbättrings- och vägbyggnadsföretag, till vilka anslag av allmänna medel anvisats och vilka redan bort vara avslutade, blivit uppskjutna eller fördröjda till följd av kostnadsökningar och arbetarbrist. Det förefinnes sålunda nu en reservtillgång av arbeten, genom vilkas upptagande och forcerande betydande arbetarstyrkor skulle kunna erhålla sysselsättning. Inför en större arbetslöshet få uppenbarligen varken staten eller kommunerna av hänsyn till nu stegrade priser avhållas från att driva sådana arbetsföretag i största möjliga omfattning.

Det torde i detta sammanhang böra omnämnas, att jag tidigare *dels* genom hänvändelse till cheferna för lantförsvars-, sjöförsvars- och finansdepartementen hemställt om deras medverkan för att vederbörande verk och inrättningar måtte vid behov av arbetskraft söka sådan bland arbetslösa i orten och icke taga den från jordbruket ävensom för ändamålet anlita de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, *dels* till de under civildepartementet lydande centrala ämbetsmyndigheterna riktat enahanda anmodan, *dels* påkallat Kungl. Maj:ts befallningshavandes medverkan för att hos de kommunala myndigheterna vinna beaktande för samma synpunkter. Jag har likaledes sett mig föranlåten att fästa vederbörandes uppmärksamhet på vikten av att vid avvecklingen av de under bränslekommissionens ledning stående skogsavverkningsarbetena den där anställda personalens övergång till jordbrukets tjänst underlättas. Jag har också inhämtat, att bränslekommissionen, efter samråd med socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen, meddelat sina befattningshavare i orterna närmare direktiv rörande entledigandet av arbetare och dessas hänvisande till att taga anställning inom lantbruket. Socialstyrelsen har slutligen anmodat arbetsförmedlingsanstalterna att särskilt ägna intresse åt den betydande reserv av arbetskraft, som här uppstår och som till alldeles övervägande del är väl lämpad för olika slag av lantarbete. För underlättande av förmedlingen till torvfabriker och kalkbruk äro genom styrelsens försorg undersökningar verkställda om deras behov av arbetskraft och upplysningar härom meddelade arbetsförmedlingsanstalterna.

Om också det viktigaste medlet att förebygga arbetslösheten är tillvaratagandet av de arbetstillfällena, som stå öppna eller kunna beredas vid normalt förekommande arbeten, lider det intet tvivel om att extra ordinära åtgärder måste även i fortsättningen anlitas för ändamålet. Beträffande arten av sådana hänvisar jag till arbetslöshetskommissionens uttalanden samt till den inledningsvis meddelade redogörelsen för särskilda, med stöd av arbetslöshetsanslaget redan anordnade företag. Ehuru dessa planerats huvudsakligen för endast tvenne arbetarkategorier, sten-

och textilarbetare, äro de av delvis alldeles olikartad beskaffenhet, vilket i sin mån belyser nödvändigheten att på olika vägar söka bereda sysselsättning. Med den vidare utveckling av arbetslösheten, som man har anledning befara, lärer det ock bliva nödigt att tillgripa en mångfald av åtgärder, växlande efter årstider, orter och ifrågakommande arbetargrupper. Något närmare bestämmande på förhand av det förebyggande arbetets art och former kän sålunda ej ifrågakomma, utan måste avgörandet härom överlämnas åt Kungl. Maj:t att träffas med hänsyn till de särskilda omständigheterna i varje föreliggande fall.

Även med stor handlingsfrihet i detta avseende låter det sig uppenbarligen icke göra att vid arbetslöshetens bekämpande enbart gå fram på den förebyggande linjen. Även i fortsättningen måste understödsverksamheten vidmakthållas, i främsta rummet naturligen för arbetare, vilkas förutsättningar och utbildning äro sådana, att de icke lämpa sig för arbete annorstädes än inom det egna yrket, samt för äldre familjeförsörjare, vilkas förflyttning till arbete å annan ort skulle vara förknippad med påtagliga olägenheter. Det bör emellertid icke fördöljas, att därest förhållandena å arbetsmarknaden icke förbättras, det särskilt till vintern kan bliva oundgängligt att i brist på lämpliga arbetstillfällen lämna understöd till jämväl andra arbetarkategorier.

Denna uppfattning om det offentliga understödslämnandet såsom en nödfallsutväg, vilken anlitas endast när andra utvägar äro stängda, har under krisens förlopp gjort sig allmänt gällande bland de lokala arbetslöshetsorgan och hos de kommunala myndigheter, på vilkas bedömande anordnandet av understödsverksamhet närmast ankommer. Härav förklaras i väsentlig mån, att denna verksamhet under hela kristiden varit jämförelsevis mycket ringa och icke ens under denna vinter tagit några mera avsevärda dimensioner. Givetvis har härtill medverkat, att kommunerna varit medansvariga för kostnaden och återhållits av omtanke om sin ekonomi. Det lärer icke heller kunna förnekas, att på sina håll de nu anförda återhållande momenten visat sig hos vederbörande myndigheter väga så tungt, att de arbetslösas skyddande kommit att sättas i andra rummet. I bestämmelserna om understöd av statsmedel till denna understödsverksamhet finnes nu inrymd anvisning till kommun, som icke förmår själv bestrida den stadgade normala andelen, nämligen halva understödskostnaden, att hos Kungl. Maj:t hemställa om lindring härutinnan. Under intryck av de numera ökade svårigheterna hava också åtskilliga kommuner sett sig nödsakade att begära befrielse helt eller delvis från bestridandet av hela sin andel i kostnaden, och hava deras framställningar i större eller mindre mån av Kungl. Maj:t beviljats. Det är vidare anledning antaga, att på ett flertal orter, där understödsverksamhet vore

nödvändig, anordnandet av densamma blir beroende av huruvida särskilt tillmötesgående kan erhållas i avseende å statsunderstödet. Till följd av ökningen i kommunernas kristidsutgifter samt de kommunala inkomsternas beräknade sjunkande synes nu faktiskt läget vara sådant, att vidhållandet av principen om kostnadens lika fördelning mellan staten och kommunen komme att mångenstädes utgöra ett bestämt hinder för understödsverksamhetens upptagande och sålunda även i ömmande fall betaga arbetslösa utsikten till hjälp. Såsom arbetslöshetskommissionen erinrat, förhindras i realiteten härigenom även hjälpanDET av sådana arbetslösa, som mera direkt träffats av statliga ransoneringsåtgärder och därför enligt riksdagens uttalade uppfattning böra beredas trygghet att erhålla understöd. Då sålunda numera inträdde förhållanden synas verka därhän, att gällande bestämmelser om kostnadsfördelningen föranleda alltför långt gående återhållsamhet i fråga om understödsverksamheten, bör staten tydligen övertaga större del av kostnadsbördan. Jag ansluter mig sålunda till arbetslöshetskommissionens förslag om att *staten skall bidra med två tredjedelar av kostnaderna för understöd* och finner i likhet med kommissionen därjämte nödvändigt, att Kungl. Maj:t jämväl i fortsättningen bemyndigas bestämma om att *större del, eventuellt i särskilda undantagsfall hela kostnaden, må kunna bestridas av statsmedel.*

Kommissionens förslag om understödsbeloppens höjande synes vara en naturlig konsekvens av den sedan nästlidne riksdag försiggångna och alltjämt fortgående prisstegringen å alla livsförnödenheter. Förslaget skulle innebära, att exempelvis understödet för man och hustru — oberäknat eventuella tillägg för barn — kunde höjas från 2 till 3 kronor per dag. Till följd av den jämväl föreslagna ändringen i kostnadsfördelningen skulle i det föreliggande fallet kommunens andel stå kvar oförändrad vid 1 krona per dag men statens andel ökas från 1 till 2 kronor. Staten skulle sålunda komma att ensam bekosta förhöjningen i understödsbeloppen till arbetslösa. Ehuru väl en avsevärd förbättring härigenom skulle beredas, synes mig höjningens begränsning till 50 % vara alltför snäv. Stegringen av levnadskostnaderna fortgår alltjämt, och det kan tyvärr befaras, att densamma skall fortgå med sådan hast, att en ökning utöver de 50 % kan successivt erfordras. Det bör sålunda stå Kungl. Maj:t fritt att med tagen hänsyn till sig företeende omständigheter *medgiva de nämnda understödsbeloppens höjande med intill 100 %.*

Med genomförandet av en mera betydande ökning i understödsbeloppen kan onekligen oftare inträffa, att dessa stiga upp emot den gängse lönen inom vissa konstant eller tillfälligtvis lågt betalda yrken. Ehuru väl så torde inträffa egentligen i fråga om försörjare med många barn, alltså i fall av synnerligt ömmande karaktär, synas redan princi-

piella skäl tala emot, att den icke arbetande skulle erhålla lika mycket i understöd som den fullt arbetande yrkeskamraten förtjänar i lön. Det bör med avseende härå jämväl erinras, att den arbetslöses kostnader för hans uppehälle böra kunna hållas lägre än den arbetandes dels till följd av minskat födoämnesbehov och minskade slitningskostnader för kläder m. m., dels därför att den i hemmet vistande kan själv utföra sysslor därstädes, som inbespara utgifter. Hänsyn måste också tagas till att den arbetslöse understödstagaren understundom kan genom tillfälliga uppdrag få en inkomst, som visserligen är ringa och därför icke medför förlust av understödet men likväl innebär ett gott tillskott för uppehållet. Jag ansluter mig sålunda till arbetslöshetskommissionens förslag om att *understödet*, ensamt eller i förening med bidrag från arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, *ej må överstiga $\frac{8}{10}$ av den i orten vid samma tid vanliga avlöningen* för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som sökanden. Det säger sig självt, att i avlöningen här inbegripas samtliga löneförmåner, sålunda även särskilda kristidstillägg. Å andra sidan böra erhållna hyresbidrag eller liknande försträckningar icke tagas i betraktande vid det offentliga understödets bestämmande, såvida nämligen icke den arbetslöses behov av understöd därigenom så minskas, att en nedsättning av beloppet är befogad ur denna synpunkt.

I samband härmed må meddelas följande tablå:

Understödens maximibelopp per dag (kronor).

Understöds-kategorier.	Enligt gällande bestämmelser.			Vid föreslagen ändrad kostnadsfördelning samt höjning av understödet med					
	Sta-ten.	Kom-mun.	Till-hopa.	50 procent.			100 procent.		
				Sta-ten.	Kom-mun.	Till-hopa.	Sta-ten.	Kom-mun.	Till-hopa.
Man och hustru	1:—	1:—	2:—	2:—	1:—	3:—	2:67	1:33	4:—
Barn under 15 år	0:20	0:20	0:40	0:40	0:20	0:60	0:54	0:26	0:80
Ensam person över 18 år	0:67	0:67	1:34	1:33	0:67	2:—	1:79	0:89	2:68
Ensam person mellan 15—18 år	0:40	0:40	0:80	0:80	0:40	1:20	1:07	0:53	1:60
Familjebidrag vid försörjares arbete å annan ort:									
i vissa fall	0:50	0:50	1:—	1:—	0:50	1:50	1:33	0:67	2:—
undantagsvis	0:75	0:75	1:50	1:50	0:75	2:25	2:—	1:—	3:—
Bidrag vid arbete i ovan sysselsättning	0:50	0:50	1:—	1:—	0:50	1:50	1:33	0:67	2:—

I ovanstående tablå äro de nu gällande maximibeloppen för olika kategorier av understödstagare sammanställda med dem, som skulle ifrågakomma vid en eventuell höjning av förslagsvis 50 resp. 100 %. Därjämte är i varje fall angivet, huru mycket av beloppet belöper sig på staten och på resp. kommuner.

Jag anser mig böra med avseende å dessa belopp ånyo framhålla, att visserligen en betydande höjning omedelbart synes av nöden, men att ytterligare ökning upp till en fördubbling av beloppen endast bör förekomma, i den mån prissförhållandenas utveckling gör densamma behöfelig. Med arbetslöshetskommissionen är jag enig därom, att vid beloppens höjning någon åtskillnad kan ifrågakomma beträffande olika understödkategorier. Därest sålunda svårighet skulle yppas att erhålla tillräcklig arbetskraft för lantmannagöromål, kan det vara befogat hålla understöden för ensamstående personer vid jämförelsevis lägre belopp, så att dessa icke innebära lockelse för de arbetslösa att undandraga sig arbetet på landsbygden.

För att närmare belysa, huru understöden i tillämpningen skulle ställa sig för hela familjer, meddelas i efterföljande tablå beräknade maximibelopp för man och hustru, resp. ensamstående försörjare, med ett antal barn under 15 år.

Beräknade maximiunderstöd per dag (kronor) för familjer.

	Enligt gällande bestämmelser.			Vid föreslagen ändrad kostnadsfördelning samt höjning av understödet med					
	Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hops.	50 procent.			100 procent.		
				Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hops.	Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hops.
Familj om									
Man, hustru och 1 barn	1: 20	1: 20	2: 40	2: 40	1: 20	3: 60	3: 20	1: 60	4: 80
» » » 2 »	1: 40	1: 40	2: 80	2: 80	1: 40	4: 20	3: 73	1: 87	5: 60
» » » 3 »	1: 60	1: 60	3: 20	3: 20	1: 60	4: 80	4: 27	2: 13	6: 40
» » » 4 »	1: 80	1: 80	3: 60	3: 60	1: 80	5: 40	4: 80	2: 40	7: 20
» » » 5 »	2: —	2: —	4: —	4: —	2: —	6: —	5: 33	2: 67	8: —
Ensam person och 1 barn	0: 87	0: 87	1: 74	1: 74	0: 87	2: 61	2: 32	1: 16	3: 48
» » » 2 »	1: 07	1: 07	2: 14	2: 14	1: 07	3: 21	2: 85	1: 43	4: 28
» » » 3 »	1: 27	1: 27	2: 54	2: 54	1: 27	3: 81	3: 39	1: 69	5: 08

I fråga om de högsta här beräknade understödsbeloppen kan givetvis ifrågakomma minskning i anledning av den föreslagna begränsningen till högst $\frac{8}{10}$ av vederbörandes lön vid fullt arbete. Att därjämte alltid understödsutdelningen måste baseras på noggrann individuell prövning av behovet finner jag i likhet med arbetslöshetskommissionen uppenbart.

Det torde böra här framhållas, att mottagandet av arbetslöshetsunderstöd icke innebär hinder för delaktighet i de förmåner, som inom olika kommuner kunna beredas genom statens dyrtidslindrande åtgärder. Fastmera måste det anses ligga i sakens natur, att de arbetslösa såsom särskilt hårt drabbade av kristidssvårigheterna i främsta rummet må beredas tillfälle att erhålla billigare livsförnödenheter och därigenom få köpkraften av de dock alltid mycket knappa understöden förstärkt. Betonas bör emellertid vikten av att i kommunerna sträng åtskillnad uppehålls vid den ekonomiska förvaltningen och redovisningen av å ena sidan de s. k. dyrtidsmedlen och å andra sidan arbetslöshetsunderstödet, så att icke, såsom på sina håll lär förekommit, samma kommunala anslag förmenats berättiga till statsbidrag från både arbetslöshetsanslaget och anslaget för de dyrtidslindrande åtgärderna.

Arbetslöshetsunderstödet baserande på behovsprincipen måste otvivelaktigt anses hava varit riktigt under de givna förutsättningarna. Någon annan utgångspunkt kunde icke tagas, då den arbetslöshetsförsäkring, som fanns ordnad av vissa arbetarnas organisationer, täckte endast en mindre del av arbetstagarnes olika grupper och i många avseenden var ojämn och bristfällig. Det har för övrigt visat sig, att under världskrisens omvälvningar man såväl vid statens som enskildas företag funnit nödvändigt att till och med vid lönernas bestämmande i större eller mindre mån anlägga behovssynpunkter. I tillämpningen har arbetslöshetsunderstödet kommit att särskilt stödja familjeförsörjare; för familjer med några eller flera barn komma sålunda understödsbeloppen att bli avsevärt högre än exempelvis i Danmark, där dock det allmänna endast behöver bidraga till arbetstagarnes egen arbetslöshetsförsäkring, icke såsom här helt bekosta understödsverksamheten. Att ur andra synpunkter tillvaron av en rationell arbetslöshetsförsäkring erbjuder mycket stora fördelar och särskilt lättar det allmännas bekymmer, därom vittna bland annat erfarenheterna från våra grannländer. Det är också min förhoppning, att socialförsäkringskommittén inom kort skall kunna helt ägna sig åt sitt uppdrag i fråga om arbetslöshetsförsäkringen, så att ett definitivt ordnande av denna viktiga fråga snart skall bli möjligt.

Med avseende å det föreliggande behovet av ytterligare statsmedel för arbetslöshetens bekämpande beräknas, enligt vad tidigare fram-

hållits, av det för innevarande år beviljade anslaget å 11¹/₂ miljoner kronor återstå omkring 5,715,000 kronor. Arbetslöshetskommissionen har emellertid fäst uppmärksamheten därå, att de medel, som från anslaget redan anvisats, till stor del ännu icke förbrukats. En ungefärlig uppskattning har givit vid handen, att de arbetstillfällen, som stå öppna vid arbetsföretag, till vilka bidrag redan lämnats från anslaget, kunna anses motsvara arbete för omkring 2,000 man under återstoden av året. Såsom nyss framhållits måste därjämte ett mycket väsentligt stöd vid arbetslöshetens bekämpande kunna erhållas i den företagarverksamhet, som staten själv utövar eller understödjer med anslag. Enbart till de under civildepartementet lydande ämbetsverkens förfogande komma sålunda för statsarbeten under återstoden av innevarande år stå medel, vilkas sammanlagda belopp vida torde överstiga det för bekämpande av arbetslösheten för år 1918 anvisade anslaget. Betydande belopp äro vidare anvisade eller begärda för understödjande av enskilda järnvägsbyggnader samt allmännyttiga vägföretag och jordförbättringsarbeten, för uppförande av militära etablissemang m. m. För statsarbeten eller med statsmedel understödda arbeten under innevarande år äro sålunda disponibla högst betydande belopp, vilkas användande uppenbarligen kan i mycket avsevärd mån förebygga arbetslöshet. Det är också min avsikt att påkalla vederbörande myndigheters uppmärksamhet på att ifrågasvarande arbeten må bedrivas på det sätt, som med hänsyn till arbetslöshetens bekämpande kan vara angeläget. I samma syfte synes även en hänvändelse böra ske till kommunerna, där veterligen en mängd stora arbetsföretag vänta på utförande. I betraktande av dessa omständigheter och då vid understödsverksamheten kommunerna i regel skulle bestrida $\frac{1}{3}$ av kostnaden, läser statens mellankomst med ytterligare anslag under år 1918 kunna, då av redan för 1918 beviljat anslag nu återstår omkring 5,715,000 kronor, begränsas till 15,000,000 kronor, *varmed omkring 20,715,000 kronor skulle finnas odisponerade för arbetslöshetsunderstöd under år 1918*. Att jag höjt det av arbetslöshetskommissionen å tilläggsstat för 1918 äskade beloppet 5,785,000 kronor till 15,000,000 kronor beror dels av den ökning, utöver vad kommissionen ifrågasatt, av arbetslöshetsunderstödet belopp, som jag föreslagit, dels och framför allt därpå, att förhållandena å arbetsmarknaden synas så hastigt försämrats, att kloket bjuder att för ändamålet hava disponibla rikligare medel än förut antagits vara behövliga. De av mig här ovan antydda nya bestämmelserna för arbetslöshetsanslagets utgående böra tydligtvis gälla såväl för nu ifrågasatta anslag å tilläggsstat för år 1918 som för de medel till samma ändamål, som anvisats av 1917 års riksdag och varav, på sätt

nyss framhållits, omkring 5,715,000 kronor ännu äro odisponerade, ävensom för de för år 1919 ifrågasatta medlens användande.

Anslagsbehovet för nästkommande år kan av naturliga skäl nu icke med någon säkerhet bedömas. Om de förhållanden, som föranlett vårt nuvarande trångmål, även då göra sig gällande med oförminskad styrka, lära stora krav komma att ställas å det allmännas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande. Enär emellertid det belopp av 4 miljoner kronor, som för ändamålet beräknats å 1919 års riksstat, i varje fall torde bliva tillräckligt för att möta de närmaste kraven, innan riksdagen år 1919 kan bliva i tillfälle meddela erforderliga tilläggsanslag, synes anledning saknas att nu ifrågasätta ändring i detta avseende.

Beträffande sättet för täckande av det å tilläggsstat för år 1918 äskade beloppet, vilket ej blivit i förslaget till tilläggsstaten beräknat, kommer framställning under riksdagens lopp att avlåtas av chefen för finansdepartementet.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna grunder, anvisa

dels — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 15,000,000 kronor,

dels ock på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 4,000,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Corin.